

QUÈ COMPORTA LA PARTICIPACIÓ DELS INFANTS DE 3-6 ANYS DINS DE LA COMUNITAT EDUCATIVA?

WHAT DOES THE PARTICIPATION OF 3-6-YEAR-OLDS IN THE EDUCATIONAL COMMUNITY MEAN?

Marta Díaz Villalvilla

Universitat Ramon Llull, Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport

Blanquerna

Tutor/a de TFG: Paula Mayoral

Resum

Les metodologies actuals sobre l'educació, ens suggereixen posicionar a l'infant en el centre del seu aprenentatge, convertint-lo així en el protagonista de l'educació. Gran part d'aquesta filosofia és gràcies a la Convenció dels Drets dels infants. Aquest tractat posa de manifest la necessitat de donar valor a la infantesa i el dret dels infants a ser escoltats i a ser lliures de prendre decisions. Però, tot i tenir uns drets, la pràctica educativa ens demostra que els infants no sempre participen en decisions rellevants pel seu desenvolupament, a causa de l'adultcentrisme. Aquest estudi exposa què comporta introduir la participació dels infants a les comunitats educatives, poder definir què significa i indagar quin ha de ser el rol dels docents per empoderar la veu dels infants, tot descobrint els reptes que suposa i els beneficis que aporta a la comunitat. Això s'aconseguirà mitjançant l'anàlisi de dades qualitatives i quantitatives recollides a través de dos instruments diferents, un qüestionari dirigit a mestres que actualment exerceixen la seva professió i dues entrevistes, una dirigida a experts sobre la participació dels infants i, l'altra a mestres que han incorporat la participació en les escoles on treballen. L'anàlisi va mostrar que els mestres tenen coneixement sobre aquest concepte, però que no l'apliquen a les escoles on treballen, tot i que estarien disposats a fer-ho. Per altra banda, gràcies als experts entrevistats s'ha pogut determinar que la introducció de la participació dels infants va més enllà d'unes simples estratègies, és un fet que afecta en la filosofia d'una escola, és una manera de ser i pensar. A través d'aquest estudi s'ha pogut demostrar la importància d'introduir les veus dels infants al dia a dia de l'escola i què és allò que necessiten els agents educatius per introduir la participació dels infants de manera exitosa.

Paraules clau: Adultcentrisme; Comunitat educativa; Empoderar la veu; Escola democràtica; Participació educativa.

Abstract

Current methodologies on education suggest that we place the child at the heart of their learning, making him the protagonist in education. Much of this philosophy is thanks to the Convention on the Rights of the Child. This treaty expresses the need to give value and power to childhood and explains to us the right of children to be heard and free to make their own decisions. Though children have rights, educational practice shows that children do not always participate in decisions relevant to their development, consequently to adultcentrism. The purpose of the current study is to discover what it means to introduce child participation in educational communities, can define what it means and find out what the role of teachers should be in empowering the voice of children, discover the challenges and benefits it brings to all members of the community. This will be accomplished via a qualitative and quantitative analysis of information collected through two different instruments, a questionnaire for currently working teachers and two interviews, one for experts on child participation and the other for teachers working in participatory schools. The analysis showed that teachers are aware of this concept, but do not apply it in their schools. Moreover, experts have identified the introduction of child participation as a fact that affects the philosophy of the school, it is a way of being and thinking. This research is of great interest because it shows us the importance of introducing children's voices in school and it shows us what educational agents need to successfully introduce child participation.

Key words: Adultcentrism; Democratic school; Educational community; Educational participation; Empowering voice.

Introducció

El 20 de novembre de 1989, l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar la Convenció dels Drets dels Infants, un tractat que parla sobre els drets humans de nens, nenes i adolescents, menors de divuit anys. Aquest acord va ser ratificat per 78 països, que al llarg del temps ha augmentat fins a 195 estats, evidenciant que els Drets dels Infants pràcticament són presents arreu del món.

El tractat posa de manifest la necessitat de donar valor i poder a la infantesa, com diuen Novella i Llena (2018), deixem de veure a l'infant com un subjecte que està en transició, com un objecte en construcció que s'està formant per ser un adult, i comencem a donar pes aquesta etapa i reconèixer tots els drets que se li atribueixen, convertint als infants en actors actius del seu desenvolupament.

Aquesta convenció consta de 54 articles i de dos protocols, però els articles que ens ajudaran a justificar el motiu de la nostra recerca, són els articles 12, 13, 14 i 15. Aquests ens parlen sobre el dret de l'infant a ser escoltat, a ser reconegut amb una veu pròpia, a tenir llibertat d'expressió i opinió, i a què els adults del seu entorn donin valor a les seves paraules. Aquestes idees no són del tot presents en les ments d'alguns adults, ja que costa veure l'infant fora de la mirada de protecció i paternalisme. Aquest darrer concepte, sempre ha estat exposat al debat, perquè fa referència a l'exercici de poder d'un subjecte sobre un altre, per tal de protegir-lo de possibles mals físics, psíquics o econòmics (Alemany, 2017). Per tant, l'individu que és rebedor d'aquesta protecció, se li està negant la llibertat de decisió, és a dir, els seus drets i llibertat, pel simple fet que el subjecte protector és vist amb més criteri i raonament que el protegit.

Tonucci (2017) explica que ell ha pogut comprovar que els infants són capaços, competents i que saben perfectament allò que volen. A més, afegeix que sota el seu criteri, qualsevol agent que treballi amb la infància, com pot ser l'escola, ha de disposar d'un òrgan de participació infantil, oferint als infants espais per tal que s'expressin i aportin la seva opinió.

Aquest estudi ens pot ajudar a comprovar la importància que té donar valor a la veu dels infants. En molts moments de la vida hem pogut escoltar comentaris d'adults menyspreant aquest valor, que ens deixen entreveure que consideren que els infants tenen poc criteri o adults que donen poca importància als pensaments i idees que té un infant. Amb aquest estudi volem demostrar que aquestes afirmacions són errònies i que és essencial tenir present tot allò que l'infant vol comunicar. De tal manera que és possible introduir la veu dels infants a l'escola, tenir-la present per tal que els docents puguin actuar i intervenir tenint en consideració les opinions dels més petits.

A través d'aquest estudi es vol tenir presents els objectius de desenvolupament sostenible (ODS), fent especial referència a l'objectiu 4, Educació de Qualitat. Aquest pretén que hi hagi una

educació inclusiva i de qualitat a l'abast de tothom. Per tant, amb aquest estudi es pretén justificar la importància de la participació dels infants per poder proporcionar-los una educació de qualitat, donant protagonisme a cada un d'ells i proporcionant espais dins l'escola on puguin exposar les seves idees i les seves opinions sobre aspectes relacionats amb la comunitat educativa.

Així doncs, podem veure que la participació dels infants és una temàtica suggestiva d'investigació, ja que volem indagar quins són els reptes que viuran i viuen les escoles quan impulsen i empoderen la veu de l'infant. A més, comprovarem quins són els beneficis per l'infant pel que fa al seu desenvolupament, la seva autonomia i a la construcció del seu criteri. I, a més, podrem identificar quins hauran de ser els rols que adopti els professionals i els infants, per poder afavorir aquesta participació.

Marc teòric

Concepte de la participació dels infants

Per poder comprendre el significat de participació dels infants, primerament hem de comprendre els dos conceptes per separat. Un cop s'hagin definit un i l'altre, els podrem unir per poder donar sentit al nostre estudi.

Pel que fa a la participació, Hart (1993) ens ofereix una definició que ens diu que és la capacitat d'expressar decisions reconegudes per l'entorn social i que ens afecten directament i a la comunitat a la qual formem part. En canvi, Palacio (2021) defineix aquest concepte com un dret que tenen les persones que reflecteix l'acció que prenen per definir, construir, executar i debatre sobre la presa de decisions. I, Lay-Lisboa i Montañes (2018), puntualitzen que és una acció que pot anar des d'assistir a un esdeveniment de manera puntual fins a formar part d'un grup social de manera transversal.

Per tant, podem dir, que la participació és un dret de les persones, que compren diferents nivells d'implicació segons la interacció que oferim, i ens dona la capacitat d'expressar les nostres idees per poder intervenir en la presa de decisions de les qüestions exposades, sent reconegudes per l'entorn social que ens envolta.

Pel que fa a la infància, purament dit és l'etapa de la vida que va del 0 als 12 anys. Però és molt més que una etapa, aquest concepte ha evolucionat molt amb el pas del temps. Aquest canvi de concepció bé acompanyat amb el canvi de pensament de la societat sobre l'etapa primerenca de la vida. Gràcies a la consideració i dotació d'importància d'aquesta etapa, avui en dia es diferencia de les altres etapes de la vida i es dona una atenció específica respecte a les altres etapes (Trujillo et al., 2021).

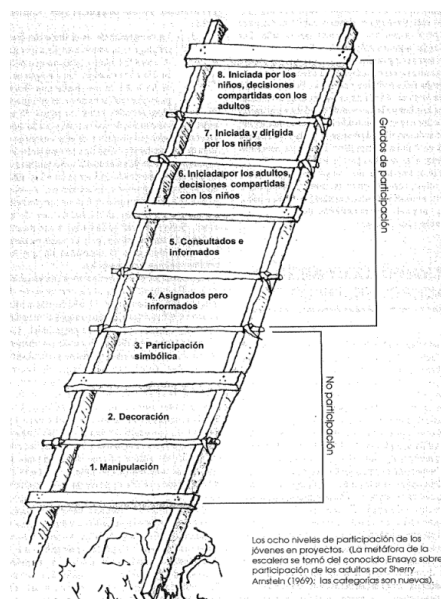
Per unir els dos conceptes, ho farem a través de la reflexió que van fer Serrano et al. (2018). En l'anàlisi del seu article, ens expliquen que la paraula infància prové del llatí de la paraula infans, que significa incapacitat de parlar. Això deixa de manifest, que la participació dels infants és un concepte que no sempre ha estat ben acceptat i que han estat dos conceptes que no s'ha considerat posar un al costat de l'altre. La mateixa paraula ja ens assenyala la profunditat de les dificultats que els infants sempre han tingut per exercir la seva pròpia participació.

Per aquest precís motiu, La Convenció dels Drets dels Infants (1989), va donar un reconeixement a l'opinió dels infants. Va recolzar la idea que un infant ha de tenir dret d'expressar la seva opinió i que aquesta s'ha de tenir en compte. Va remarcar que els infants tenen dret a difondre informació i idees de tota classe, sempre que aquesta no perjudiqui els drets dels altres. També, reconeix que els infants tenen dret a expressar les seves propostes, a formar part de les reunions i a rebre suport per intervenir i participar. En definitiva, a través de l'especificació d'alguns articles, es va plasmar el suport als infants a ser escoltats, considerats i tractats com a valuosos interlocutors.

A través de l'evolució del concepte d'infant i el reconeixement per part de La Convenció dels Drets dels Infants que es va donar a la seva participació, cada cop ens acostem més a una major incorporació de les veus dels infants a la nostra societat, però, encara queda molt camí per recórrer. Hart (1993), va fer una escala de participació dels infants (Vegeu Figura 1). A través d'aquesta escala podem veure quins són els nivells d'implicació autèntica que tenen els infants, ja que no sempre el que és considerat "participació dels infants" ho és plenament.

Figura 1

Escala de participació segons Roger Hart.

Nota: Adaptat de "La participación de los niños: de la participación simbólica a la participación auténtica" (p. 10), per R. Hart, 1993, Ensayos Innocenti (4) Recuperat de https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/ie_participation_spa.pdf

Com podem observar a la Figura 1, Hart (1993) va dividir la participació dels infants en vuit esglaons segons la seva implicació, diferenciant així aquelles accions que realment sí que considerava participació i quines altres no. En els tres primers esglaons, de menys a més implicació, es considera que en les accions exposades no hi ha participació, aquestes són: (1) La manipulació; (2) La decoració; i, (3) La participació simbòlica. Els cinc següents esglaons, es considera que sí que hi ha participació, de menys a més implicació, i són les següents accions: (4) Assignats, però informats; (5) Consultats i informats; (6) Decisions compartides amb els infants, on la iniciativa ha estat dels adults; (7) Accions dirigides i iniciades pels infants; i, (8) Decisions compartides amb els adults, on la iniciativa ha estat dels infants.

Segons Hart (1993), la manipulació apareix quan els infants no són partícips d'allò que estan fent, és a dir, segueixen unes indicacions i ho fan. La decoració és molt semblant, té a veure quan els adults involucren als infants, per exemple, a participar d'un esdeveniment cantant una cançó, però no han pogut implicar-se en la creació d'aquell esdeveniment, fent que l'infant no sigui conscient per què està fent allò. I la participació simbòlica, és aquella on els adults escolten les opinions dels infants, però aquesta idea o pensament no té cap incidència en la presa de decisions, només tenen en compte allò que encaixa amb el que prèviament s'havia plantejat pels adults.

Pel que fa als cinc següents esglaons de l'Escala de Participació de Hart, depenen de diferents factors que fan que el grau de participació sigui major. Una d'aquestes variables és la iniciativa dels infants, que aquesta només existeix en els dos últims esglaons. La segona condició és el grau de presa de decisions dels infants, que va ascendent cada cop que pugem l'escala. Un altre factor que intervé en la participació dels infants és el rol que adopta l'adult, si és més director, ens trobaríem més a baix de l'escala, sí que és animador una mica més a dalt i si només és observador i dinamitzador estaria al cap de munt. L'últim factor és la iniciativa que proporciona l'adult, aquesta iniciativa va descendent cada cop que pugem l'escala.

Per tant, podem dir, que si ens trobem en els últims cinc esglaons, estem fomentant la participació, però Hart (1993), considera que la participació per excel·lència és aquella que és iniciada purament pels infants, és a dir, ells són qui tenen la iniciativa i amb el suport d'un adult dinamitzador s'arriben a conclusions i decisions conjuntes.

Podem dir que la participació és complexa, ja que la podem analitzar des de diferents perspectives definint així quin és el grau d'implicació dels infants que estan participant. Per aquest motiu, és essencial que analitzem quines són les actuacions dels adults que formen part de la comunitat educativa de l'infant per poder oferir-los un grau de participació el més elevat possible.

La comunitat educativa com a impulsora de la participació dels infants

Abans d'endinsar-nos en el significat de comunitat educativa, és imprescindible determinar quina és la definició d'escola. Quins són aquells conceptes, valors i idees que s'atribueixen a una escola, per tal que aquesta pugui identificar-se com a comunitat educativa. Palos (2018) ens defineix l'escola com a una entitat d'aprenentatge que necessita que tots els integrants que la formen, participin en la seva construcció diària, per poder millorar i créixer pedagògicament. Bergadà (2021) afegeix que l'escola ha de ser un espai de contínua reflexió pedagògica, ja que els infants de les aules viuen en una societat que evoluciona constantment i les escoles han d'estar en acord amb aquest dinamisme.

Si enfoquem la mirada en la definició esmentada anteriorment, podem veure que quan es parla de l'escola, no només es fa referència als docents que hi treballen, sinó que es tenen presents tots els implicats en el procés educatiu dels infants. Aquesta xarxa que envolta a l'escola és la comunitat educativa, la qual està formada pels docents, els alumnes, les famílies, els professionals i personal d'administració, l'Administració educativa, els agents territorials, i també l'associacionisme educatiu, les empreses i entitats de lleure i de serveis educatius (Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'Educació, títol III, article 19).

Així doncs, tota la comunitat educativa és essencial que canvi la seva manera de veure a l'infant des d'una perspectiva paternalista, de tractar amb ell des d'un rol basat en l'adultcentrisme i de tenir a l'infant com a simple receptor de coneixements. Les tendències metodològiques referents a l'educació, posen molt èmfasi amb la idea que l'infant és el centre dels seus aprenentatges, i que ha de ser el protagonista de l'acció educativa. Però realment ho és? Si no escoltem, ni donem valor a les seves veus i les seves idees, com podem saber quines són les necessitats que realment tenen?

La bona intenció de les escoles per situar l'infant al centre de l'aprenentatge, té un problema i és que descuiden el fet que perquè els infants puguin ser els protagonistes, els han de deixar fer i ser. I això, no serà possible si no s'escolten els seus pensaments. Per tant, realment l'infant no és el centre de l'acció educativa, ja que els adults estan immersos en l'adultcentrisme.

Quan es parla d'adultcentrisme, ens referim a un tipus de discriminació poc reconeguda com a tal, però que és present a la nostra societat, i fa referència a la creença que la maduresa, la saviesa i el bon criteri està lligat amb l'edat de la persona. Per tant, s'estableix una jerarquia on es posa al capdamunt als adults i a sota del tot als infants més petits. D'aquesta manera es justifica la falta de valor que se li dona a la veu de l'infant, atribuint-t'ho a una falta de maduració, criteri, experiència i coneixements (Moranta, 2020).

Per tant, el primer pas que ha de fer l'escola per tal que sigui un espai d'igualtat on es respectin els drets dels infants i se li doni valor a les seves veus, és que tota la comunitat educativa sigui conscient d'aquesta tipologia de discriminació. D'aquesta manera, es podrà fer una autocrítica i es podrà canviar aquesta idea errònia sobre el valor de la paraula dels nens i de les nenes, i poder introduir estratègies i pràctiques per poder empoderar les seves veus. Per això mateix, és

imprescindible determinar quin hauria de ser el rol dels adults (mestres, direcció, monitors...) i dels infants per poder potenciar aquesta participació a l'escola.

Estratègies per empoderar la veu dels infants

El concepte d'empoderament, Cummins (1989), el defineix com el procés pel qual una persona obté eines i estratègies per augmentar la seva confiança i capacitats, amb l'objectiu de fer canvis en la situació en què viu. Per tant, empoderar la veu dels infants és donar valor a les idees i pensaments dels nens, incloent-hi aquests dins de l'acció educativa dels professors. I aquest fet no serà possible sense la implicació i el canvi d'actitud, pensament i accions dels educadors i l'escola (García et al., 2021).

Com hem esmentat anteriorment, per poder empoderar la veu dels infants és imprescindible que tots els components de la comunitat educativa estiguin implicats i conscienciats d'aquesta iniciativa per tal que es pugui introduir correctament en el dia a dia dels infants. En aquest estudi, ens centrarem a determinar quin serà el rol que hauran d'adoptar els professionals i els infants, per tal que hi hagi una màxima participació d'aquests dins de la comunitat educativa.

Rol dels professionals

El primer pas que ha de fer un professional, és comprendre què significa el concepte de "participació dels infants", coneixent que hi ha diferents tipus i nivells, i que no tots són vàlids. Ja que la participació només és real quan tots els membres tenen opció de decidir, com participar, quins temes tractar i quins són els mecanismes de decisió (Biesta i Boqué, 2018).

Altimir (2012), ens fa la reflexió que un dels passos que han de fer els professionals per potenciar la participació és fer un replantejament de l'acció educativa que es porta a terme. És a dir, un bon professional de l'educació ha d'estar en constant reflexió amb si mateix. Pensant i analitzant les seves actuacions envers els infants, les seves ideologies i els seus principis. Per tant, ha de replantejar-se quin és el seu paper envers la participació dels infants, qüestionar-se si fa el possible perquè tots els nens i les nenes tinguin el seu espai per comunicar-se i participar en decisions que els afecten. Fer un paper d'autoreflexió, és el primer pas que han de fer els professionals per poder empoderar la veu dels infants.

A més, és imprescindible que tot professional compregui el concepte d'adultcentrisme, com ens explica Moranta (2020), és un concepte que no és massa conegut i això és perquè des de la societat ja ho encaminen per tal que es tingui aquest pensament. I és difícil, trencar amb les creences, però és el que s'ha de fer si es vol afavorir el desenvolupament dels infants. Per tant, des de l'escola es podria fer una formació per trencar amb aquest pensament.

Un cop hi hagi una comprensió total i completa de tot el que comporta el concepte estudiat, els professionals, incloent-hi l'escola, han d'aprendre a compartir el poder i trencar amb les estructures jeràrquiques, proporcionant comprensió i suport als infants. Tot aquest suport s'ha de fer des de la mateixa convicció, creient plenament en la veu dels infants, mostrant interès real i deixar a un costat el control i la manipulació (Boqué et al., 2019).

Rol de l'infant

A participar s'aprèn participant, Castro (2021) ens proposa que per poder introduir a l'infant a aquesta participació primer aprengui a participar en petit grup. Donar la seva opinió, a un nivell d'aula, preguntar, iniciar-se a poc a poc, amb l'acompanyament del rol del mestre dinamitzador. L'infant ha d'expressar el que sent, el que pensa, a través de les taules rodones, de la rotllana, els infants poden començar en aquest procés de comunicar-se i participar.

Fer propostes d'aula, com per exemple, possibles temes de debat o de raonament, cada dia oferir espais als infants per si volen proposar, debatre, parlar sobre possibles canvis i temes d'interès per compartir. La idea és que a poc a poc l'infant vagi agafant confiança i senti que la seva opinió val, que es respecta i es té present totes les seves aportacions. D'aquesta manera, si pel que fa a l'aula se sent valorat i respectat després serà molt més fàcil ampliar aquesta comunicació a un nivell més gran, com a escola o com a comunitat (Castro, 2021).

Per tal que els infants vulguin participar i mostrin motivació, s'ha de partir dels seus propis interessos, aquelles coses que els toca de prop, aquelles en les que puguin indagar o aportar les seves opinions. És important que tot això es produeixi en un escenari càlid, en un ambient de seguretat i de confiança. Si no existeix aquest clima, l'infant no se sentirà a gust i no podrà participar de la mateixa manera que si se sentís en un entorn segur, on no és jutjat i on sap que es respectarà i tindrà present el seu punt de vista (Llena et al., 2018).

Sobretot el rol que ha d'adoptar l'infant és de màxima implicació, és a dir, és essencial que l'infant sàpiga en tot moment per què està participant, amb quin propòsit, saber per quin motiu està realitzant aquell procés. Els infants han de veure que hi ha una transcendència en allò que estan fent, han de poder conèixer i entendre el projecte en el qual estan participant, tenir tota la informació i poder gaudir de tots els resultats que es vagin aconseguint (Llena et al., 2018). Si, per exemple, la comunitat educativa està fent una reforma de pati i volen que els infants participin, doncs aquests hauran de saber tot el procés, des del moment que es planteja un canvi, fins que es duen a terme les reformes, passant per totes les possibles complicacions o reptes pel que passi el projecte.

En aquest sentit, podem dir que el rol dels infants vindrà molt determinat per les actuacions i el rol que adoptin els adults que l'envolten. L'infant actuarà en conseqüència a aquelles actituds que prenguin les persones que formen la comunitat educativa.

Reptes i beneficis de la participació dels infants a la comunitat educativa

Introduir la participació dels infants a la comunitat educativa, és tot un repte per tots els membres que conformen aquesta comunitat. Introduir qualsevol metodologia o pràctica educativa que no ha estat abans present a l'escola portarà possibles complicacions i dificultats. No obstant això, tots aquests reptes s'hauran d'assolir, ja que un cop superats, aportaran molts beneficis a la comunitat educativa.

Boqué et al. (2019), ens parla que hi ha veritables reptes a l'hora d'introduir la participació dels infants a la vida educativa d'aquests, perquè influeixen molts factors per tal que hi hagi una bona participació i no sempre tots els factors estan alineats per tal que succeeixi de la millor manera. Ens parla de la falta de valorització que hi ha sobre aquest vessant, no tots els professionals del sector educatiu comprenen la gran importància de donar veu als infants, d'empoderar-los i confiar en el seu criteri. Molts mestres, encara viuen amb la certesa, que la seva veu és superior i adopten estils a l'aula de directores, en comptes de dinamitzadors. Afegeix, que en aquest repte se suma la falta de formació dels mestres en la participació infantil, ella considera que requereix una sensibilització per part d'aquests, també paciència i saber com dinamitzar i organitzar les sessions.

Això només és un reflex de la falta de confiança que hi ha cap als infants. No tots els adults són capaços de sortir d'aquest estat d'adultcentrisme, és difícil trencar amb els pensaments d'una persona, que pugui canviar la seva manera de veure les coses i d'actuar en conseqüència d'aquests idearis. Per tant, amb aquests pensaments, i aquestes actuacions mostren no donar suficient valor a les veus dels infants.

Altres reptes més tècnics amb els quals ens podem trobar, és la carència de recursos, a causa que no es trobi prou temps per donar espai a la participació, o bé que hi hagi una manca de mecanismes o persones disposades a portar la participació en pràctica. També ens podem trobar amb la falta de respecte cap a la participació de la resta dels infants, és a dir, si no s'educa als infants a participar, no els donaran valor a aquest fet i així, no només hi haurà una falta de confiança per part dels adults sinó dels mateixos infants entre ells (Boqué et al., 2019).

És important que se superin tots aquests reptes, ja que la participació dels infants dins de la comunitat educativa aporta molts beneficis tant pel clima i ambient de la comunitat educativa en general, com per les pràctiques docents dels mestres i sobretot, pel desenvolupament dels infants que formen aquesta comunitat.

Com ens diu García et al. (2021), quan s'incorpora la participació dels infants a l'escola, es creen més vincles afectius entre els membres d'aquesta, formant així un clima de confiança i de seguretat, que fa que quan es pren una decisió, a l'haver estat consensuada amb tota la comunitat educativa, es legitimen molt més. Tots els components s'impliquen i s'entén realment que dins d'aquella decisió hi ha una mica de cada un. Beneficia les pràctiques educatives dels mestres, ja que

els ajuda a comprendre amb més èxit els pensaments dels infants, a apropar-se més a la seva realitat i als seus interessos. La relació entre mestre-infant és encara més transparent i fa que el clima de convivència sigui molt més positiu, que en conseqüència aporta espais més educatius i d'aprenentatge pels infants (Agud et al., 2018 i García et al., 2021).

Però, realment els màxims beneficiaris de la participació infantil, són els mateixos infants. Agud et al. (2018), ens diu que augmenta la capacitat dels nens i nenes a fer-se judicis propis, que ajuda a promoure valors democràtics en ells, per preparar-los en un futur a la societat adulta. Fa que els infants es respectin molt més els uns als altres, escoltant les diferents opinions i la diversitat de pensament i de personalitats.

García et al. (2021), comparteix els pensaments esmentats, i afegeix que la participació dels infants empodera les seves veus, millorant així les seves habilitats comunicatives i d'escolta activa. Ser participatiu, els proporciona el sentit de la responsabilitat, saber que formen part de quelcom més grans que ells mateixos, el sentit de la democràcia. Tots aquests aspectes fan que l'infant es desenvolupi i aprengui en entorns més favorables per ell.

Com perfectament, ho resumeixen Biesta i Boqué (2018), es podria dir que la posada en pràctica de la participació dels infants dins de la comunitat educativa, conforma als mateixos infants i els ajuda a ser i no només a estar a l'escola.

Per tant, si tota la comunitat es compromet a potenciar la participació dels infants i es poden superar tots els reptes que comporta aquesta, ens trobarem davant d'una comunitat educativa que està compromesa amb la democràcia. Dit d'una altra manera, ens trobaríem davant d'un concepte que representa unes bones pràctiques de participació infantil, i ens referíem al concepte d'escola democràtica.

L'escola democràtica. Bones pràctiques de participació infantil

Quan parlem d'escola democràtica, parlem d'una forma de viure, de conviure, d'acollir i respectar als altres. Un espai on comunicar-se, expressar-se, compartir i participar. L'escola democràtica és afectiva quan es té en compte quines són les condicions de governança, d'habitabilitat i d'alteritat, així com tenir valors, principis i capacitats que inspirin pràctiques de participació (Feu et al., 2016).

Collet (2017), afegeix que és un espai per reduir les desigualtats i donar les mateixes oportunitats a tothom, i també és un espai de presa de possessió dels iguals poders, sabers i capacitats. Entenen l'escola com un cercle de potència, on tots els professionals creuen veritablement amb la capacitat de tot infant per aprendre de manera col·lectiva.

Podem dir que l'escola democràtica és aquella escola que trenca amb l'estructura jeràrquica d'una escola clàssica, on la direcció és qui pren les decisions, els docents qui les transmet als infants i aquests qui les porten a terme. Passa a ser una escola on la veu de cada un dels membres es té en compte i és imprescindible pel bon funcionament d'aquesta. Un espai ric en comunicació i participació, on tothom té la mateixa importància i el mateix pes dins de l'organització i vida de l'escola.

Per tant, quan parlem d'escola democràtica, estem parlant de l'exemple per excel·lència de dur bones pràctiques de participació dels infants dins de l'escola. Un cop s'han incorporat els rols de cada membre i s'han pogut superar els reptes que comporta adoptar aquests rols, podem dir que existeix participació dins de la comunitat educativa. I si això ho mantenim, i si es treballa dia a dia com a identitat d'escola, aquesta es pot convertir en una escola democràtica.

Per concloure, podem dir que l'anàlisi teòrica feta fins ara ens ajuda a determinar el significat de participació dels infants, així com conèixer tots els elements que comporta aplicar-ho dins de la comunitat. Com s'ha pogut veure, l'objectiu principal d'aquesta recerca és determinar què comporta des de la perspectiva de diferents agents educatius, introduir i promoure la participació dels infants de 3-6 dins de la comunitat educativa. Aquest objectiu es desplega en tres objectius de recerca:

1. Determinar quins coneixements tenen els agents educatius sobre la participació dels infants i els conceptes afins.
2. Identificar quines són les estratègies per empoderar la veu dels infants a partir del rol dels professionals i els mateixos infants.
3. Detectar quins són els reptes i els beneficis de la participació dels infants dins de la comunitat educativa.

Mètode

Disseny

La recerca que es presenta en aquest estudi és de caràcter descriptiu i interpretatiu, amb la intencionalitat de poder conèixer quina és la realitat sobre la temàtica d'estudi dels diferents agents implicats, els professionals i els infants. Això fa que es consideri una recerca de camp, ja que ens hem acostat a la realitat que hi ha actualment a les escoles. La metodologia que s'ha emprat en aquesta recerca és qualitativa i quantitativa, perquè compren dades descriptives i numèriques. El podem definir com un estudi transversal, pel fet que la recerca s'ha fet en un període de temps determinat que abasta des del mes de desembre del 2022 fins a l'abril del 2023.

Participants

La mostra està composta per un total de 21 persones.

En primer lloc, fent referència als experts sobre la temàtica de recerca, s'ha pogut entrevistar a dues persones:

- Un doctor d'educació, professor a Blanquerna (E1)
- Un dels fundadors de l'associació Glayus (E2)

En segon lloc, amb referència a mestres que formen part d'una escola on es fomenta la participació dels infants dins de la comunitat, he pogut entrevistar a una persona:

- Un mestre de l'escola Consol Ferré (E3)

Finalment, pel que fa als docents actualment actius a les escoles, independentment de la tipologia d'escola, familiaritzades amb el concepte de participació dels infants o no, s'han pogut recollir 17 participacions, de les quals 5 d'aquestes treballen en una escola privada, 3 en una escola concertada i 10 en una escola pública.

Es tracta d'una mostra no probabilística on els participants han col·laborat de forma completament voluntària. L'elecció dels anteriors professionals s'ha fet per la proximitat a la temàtica d'estudi i per poder veure quina és la realitat que es viu avui en dia, tant en escoles que potencien la participació dels infants, com les escoles que no ho fan.

Instruments de recollida de dades

Per poder realitzar la recollida de dades corresponent, s'ha dissenyat dos tipus d'instruments:

Per una banda, s'ha realitzat un qüestionari dissenyat per recollir informació i assolir el primer objectiu de recerca de l'estudi, determinar què significa pels agents educatius la participació dels infants i els conceptes afins. Aquest qüestionari va ser enviat a docents d'escoles on es fomentés la participació dels infants a les comunitats i escoles que en un primer moment no ho tenien com a objectiu educatiu. Els 17 docents van haver de contestar un total de 13 preguntes, tres d'aquestes eren de resposta oberta, set d'elecció múltiple i tres a través d'una escala Likert (sent 1-gens i 6-molt) (Vegeu Annex 2).

Per altra banda, s'han dissenyat dos tipus d'entrevistes. La primera d'elles, és una entrevista semiestructurada, que consta de 13 preguntes obertes i que està dirigida als experts de la temàtica d'estudi, que ens puguin aportar una visió més teòrica i concreta sobre els aspectes determinants a l'hora d'introduir la participació dels infants dins una comunitat educativa (Vegeu Annex 3). La segona entrevista, és una entrevista semiestructurada que també consta de 13 preguntes obertes dirigides a directors i mestres d'escoles que tenen present la participació dels infants dins de la seva comunitat educativa i que forma part del seu projecte educatiu (Vegeu Annex 4).

Totes aquestes dades s'han recollit tenint en compte el consentiment informat dels participants, incloent en tots els instruments una prèvia acceptació de la participació voluntària

d'aquest estudi, ja que aquest respecta els principis ètics de la investigació social en respectar la integritat dels participants tenint en compte el seu benestar i sol·licitant el consentiment informat mantenint la seva confidencialitat en tot moment (Vegeu Annex 1).

Procediment de recollida de dades

El procediment de recollida de dades va consistir a enviar correus electrònics fins a 15 escoles diferents, de les quals només una d'elles va acceptar fer l'entrevista i amb les condicions que fos via telemàtica i que la trobada fos després de Setmana Santa, cosa que allargava l'inici de l'anàlisi de dades. Amb el qüestionari, la participació va ser més alta.

Per una banda, es van fer quatre entrevistes a experts i professionals. Abans de començar amb aquestes se'ls va explicar el motiu de la mostra i l'objectiu que té aquest estudi. La informació que s'ha pogut extreure ha estat a través d'entrevistes telemàtiques d'una durada d'entre una i dues hores de trobada. Aquestes han sigut enregistrades en àudio, amb un consentiment prèviament comunicat. En aquest consentiment es deixa de manifest que l'ús d'aquests arxius d'àudio seran exclusivament amb finalitats acadèmiques i com a part de l'estudi.

Per altra banda, es va compartir un qüestionari a mestres que actualment estiguessin treballant en escoles, independentment de la tipologia d'aquesta. L'enquesta es va enviar en línia a través d'un Formulari de Google. Prèviament a les preguntes sobre la temàtica d'interès, se'ls va fer una petita introducció on es parlava dels objectius d'estudi i la finalitat de les respostes rebudes. A continuació es mostrava les consideracions ètiques i la confirmació del seu consentiment per realitzar aquesta enquesta (Vegeu Annex 1).

Procediment d'anàlisi de dades

El procediment d'anàlisi de dades s'ha estat fet a través d'un procés quantitatiu i qualitatiu a través del qüestionari i les entrevistes.

Respecte a l'anàlisi quantitativa, s'han extret de les dades que provenien de les preguntes tancades del qüestionari. Amb els resultats obtinguts s'ha pogut fer un buidatge al programa Full de Càlcul de Google, amb el qual s'ha pogut fer una anàlisi estadística descriptiva.

Respecte a l'anàlisi qualitativa, s'ha extret a partir de les entrevistes semiestructurades i de les preguntes obertes del qüestionari. Les dades han estat analitzades seguint la metodologia de Krippendorff (2002), transcrivint els àudios enregistrats i classificant les respostes segons l'objectiu al qual responien. S'ha fet una lectura del discurs de les respostes obtingudes a través de les entrevistes i el qüestionari, per poder destacar les idees més rellevants dels participants. S'han agrupat les cites i s'han etiquetat en diferents categories segons l'objectiu de recerca per poder analitzar-les.

Resultats

Per poder exposar els resultats que s'han obtingut de la mostra, es presentaran dividits i classificats segons els tres objectius d'estudi.

Objectiu 1. Coneixements dels agents educatius sobre la participació dels infants i els conceptes afins

El primer objectiu recull informació sobre allò que saben els mestres i els experts dels quatre conceptes més rellevants per l'estudi, que són: la participació dels infants, l'adultcentrisme, el paternalisme i el concepte d'escola democràtica.

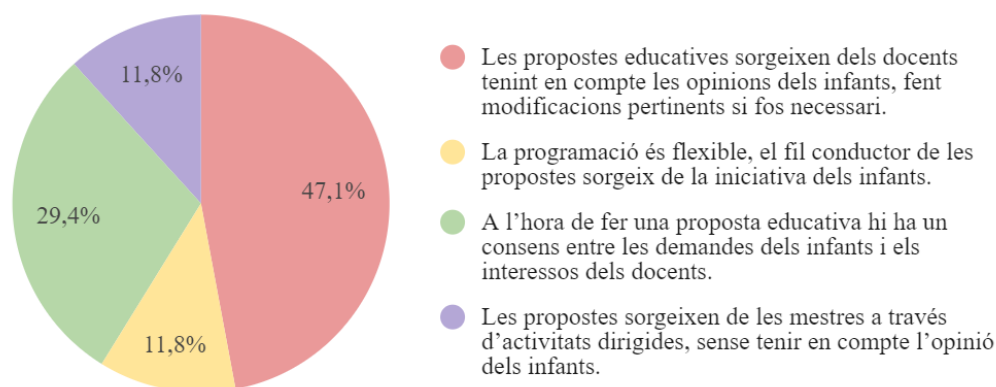
Si ens centrem en el primer concepte, per una banda, els resultats que s'han obtingut en l'enquesta realitzada a mestres on se'ls demanava que definissin la participació dels infants, la majoria de mestres, amb un 41,1% (N=7), pensa que és quan es treballa conjuntament amb els infants, de tal manera que aquests estan involucrats i són participants de les decisions que s'estan prenent i es prenen al dia a dia de l'escola. Altres mestres, exactament el 29,4% (N=5), creuen que la participació dels infants sorgeix quan aquests són conscients i formen part del seu procés d'aprenentatge. L'11,8% (N=2) de les mestres enquestades, assegura que la participació dels infants és el simple fet de reconèixer quins són els seus interessos i planificar el dia a dia de l'escola tenint-los presents. L'altre 11,8% (N=2) ho definia com l'oportunitat que tenen els infants de donar la seva opinió respecte a les decisions que tant l'escola com la mestra prenen. I, només un 5,9% (N=1) ho definia com un dret que tenen els infants a ser escoltats i que els seus interessos es tinguessin presents.

Un altre dels aspectes que es volia saber era si coneixien l'escala de participació de Hart (1993), el 76,5% (N=13) dels mestres no coneixen aquest concepte i l'altre 23,5% (N=4), afirmava que el coneixia. Tot i això, se'ls va demanar que escollissin una entre cinc definicions que es van tirar amb la intenció de representar cada un dels esglaons de Hart. Els resultats, van deixar de manifest que la metodologia que més se segueix a les escoles, amb un 47% (N=8), és la que explica que les propostes sorgeixen dels mestres, però que tenen en compte les opinions dels infants. Seguidament, amb un 29,4% (N=5), els mestres utilitzen la metodologia de consensuar amb els infants totes les propostes educatives. L'11,8% (N=2) asseguren que la seva programació és flexible i que les propostes sorgeixen de la iniciativa dels infants, en canvi, l'11,8% (N=2) restant, exposa tot el contrari, els mestres són qui decideixen tota la programació sense tenir present l'opinió dels infants, tal i com es mostra a la Figura 2.

Figura 2

Metodologia de les escoles, segons l'escala de Hart (1993).

Quina de les següents definicions creus que encaixa millor amb la metodologia de l'escola on estàs treballant?

Per altra banda, respecte a la idea que tenen els experts entrevistats, tots tres comparteixen una mateixa idea sobre aquest concepte en el qual els infants es converteixen en una part activa del seu propi desenvolupament, on puguin involucrar-se en la vida de l'escola, se'ls escolti i puguin prendre decisions. Dos d'ells, el doctor en educació (E1) i el mestre de Consol Ferré (E3), parlaven de crear espais i estructures organitzatives que facilitessin als infants poder ser escoltats i no per convertir-se en un fet anecdòtic, sinó que puguin decidir què es fa i com es fa. L'E1, ho va matisar amb la idea que no només els infants han de decidir què volen fer, sinó que han de formar part de les estructures de governança on es decideix la vida en comú.

El fundador de l'associació Glayus (E2), va anar una mica més enllà afirmant que la participació dels infants era una filosofia de viure, una manera de veure i entendre les coses, inclús podria arribar a ser una metodologia o una finalitat:

Es una filosofía de vida, un modo de estar, una forma de entender las cosas y, por lo tanto, también un tipo de actitud, de apertura y de querer tomar parte en las cosas que pasan a tu alrededor, implicarte y de una forma activa y escuchando a los demás. Puede ser una metodología y, por lo tanto, una herramienta, un medio para un fin, pero puede ser también un fin allá donde no hay, por ejemplo, participación infantil, que es en la mayoría de los lugares, pues entonces, puede ser una finalidad también, un objetivo a alcanzar. (E2)

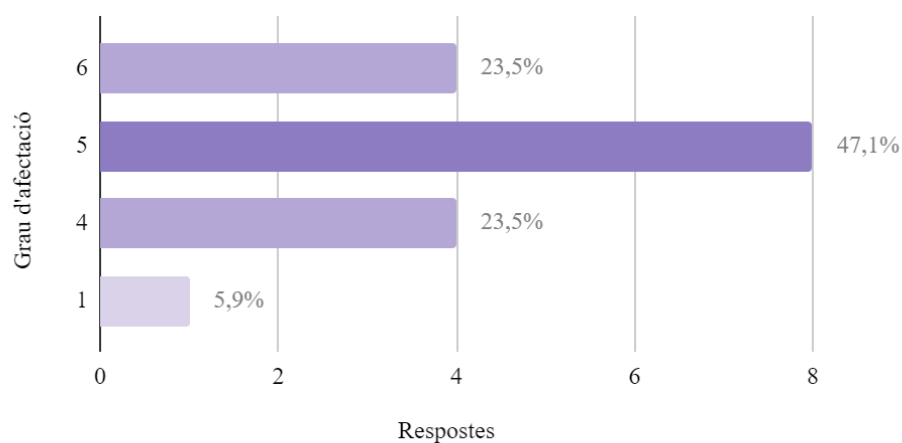
Els següents dos conceptes, l'adultcentrisme i el paternalisme, s'han analitzat de manera conjunta, ja que el significat d'ambdós és semblant. Prèviament, a preguntar a l'enquesta què significava per ells, se'ls va preguntar sobre la coneixença d'aquests conceptes i un 88,2% (N=15) va

assegurar que sí que els coneixia els dos. En canvi, l'altre 11,8% (N=2) només coneixia el concepte de paternalisme. A través d'una escala Likert, amb un paràmetre d'1-6 (sent 1 gens i 6 molt), se'ls va demanar que indiquessin en quina mesura consideraven que aquests dos conceptes podien afectar en el grau de participació en l'escola, sent 1 que no afectava i 6 que ho feia molt. La majoria de les mestres, amb un 47,1% (N=8), va escollir el grau d'afectació 5, el 23,5% (N=4) considerava que el grau d'afectació era 6, un altre 23,5% (N=4) pensava que era 4, mentre només un 5,9% (N=1) afirmava que el grau d'afectació d'aquests dos conceptes en la participació dels infants era pràcticament nul, amb un grau d'afectació 1, tal i com es mostra a la Figura 3.

Figura 3

Grau d'afectació d'aquests conceptes sobre la participació dels infants.

En quina mesura consideres que els dos conceptes anteriors afecten el grau de participació que hi ha dins d'una escola?

El primer entrevistat (E1), va fer una aportació rellevant sobre la mateixa paraula “paternalisme”, ho compara amb els diversos eixos de poder que existeixen, ell imagina una escala de poder on es troben els homes blancs heterosexuels a dalt de tot dels esglaons i a baix de tot es troben els infants. Ho explica de la següent manera:

Si t'hi fixes, pater és pare, no és mare. És curiós perquè justament l'escola és un espai, principalment, l'escola infantil, també l'escola primària, que hi ha més dones que homes. Estadísticament. Llavors d'alguna forma la cultura, les cultures diguéssim on nosaltres desenvolupem les nostres pràctiques, també a la universitat, estan dominades per eixos de poder i privilegis dels quals disposen primer els adults no? I després els adults-home, després els adults blancs, després els adults... saps? També podríem dir del món de l'oest no? Del nord no? També podríem dir que siguin heterosexuels. Tot això va generant privilegis i abaixant la veu de les persones que es troben en una situació de desigualtat, entre elles, principalment, hi ha els infants. (E1)

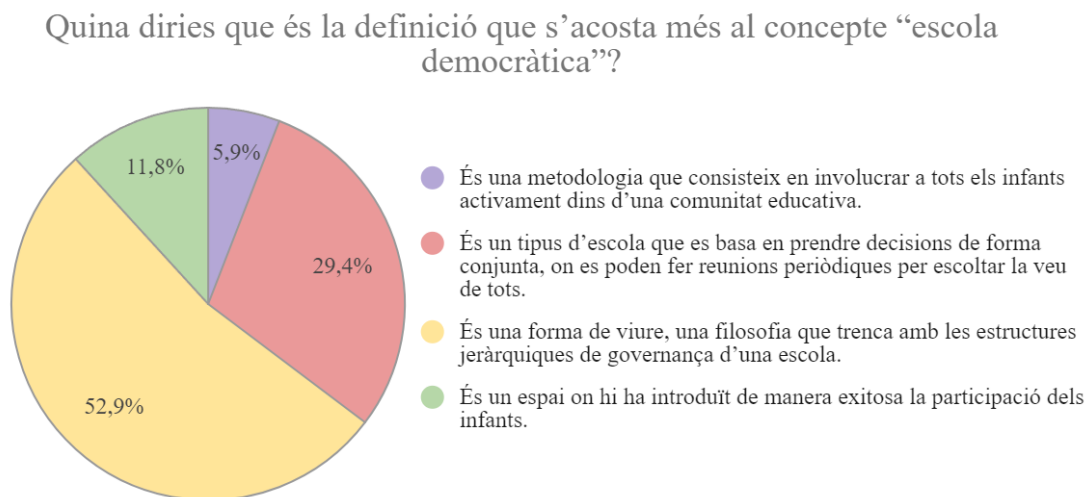

Les respostes donades pels altres dos experts, l'E2 i l'E3, coincidien amb un fet destacable, tots dos consideren que en aquests dos conceptes es deixa entreveure que els adults són qui decideixen què fer i com fer-ho, pel simple fet de considerar-se en una posició superior a la dels infants. D'aquesta manera, afirmaven que aquest fet immobilitza als infants de les ganes de participar i de dir el que pensen, perquè saben que el que diran no tindrà valor pels adults.

L'últim concepte, l'escola democràtica, s'esperava saber quines eren les nocions de coneixença dels mestres i experts. Per una banda, de les mestres que van ser enquestades, el 70,6% (N=12) afirmaven que coneixien el concepte, enfront d'un 29,4% (N=5) que va dir que no el coneixia. Seguidament, se'ls va proposar quatre definicions possibles i un 52,9% (N=9) va definir l'escola democràtica com una forma de viure, una filosofia que trenca amb les estructures jeràrquiques d'una escola. Amb un 29,4% (N=5) les mestres van considerar que era un tipus d'escola que periòdicament es reunien els membres d'aquesta per prendre decisions conjuntes. Un 11,8% (N=2), opinava que és un espai on s'ha introduït correctament la participació dels infants. I finalment, amb el percentatge més baix, el 5,9% (N=1) deia que és una metodologia que involucra activament als infants dins de la comunitat educativa, tal i com es mostra a la Figura 4.

Figura 4

Definició del concepte escola democràtica.

Quan se'ls va preguntar als experts com definirien ells el concepte d'escola democràtica, tots tres consideraven que era una escola que havia introduït la participació dels infants de manera exitosa, no només com un espai on els infants es poguessin expressar, sinó com una filosofia d'una comunitat educativa sencera. Com va explicar, el tercer entrevistat (E3): *"L'escola democràtica jo la veuria des d'aquests vessants, el vessant de presa de decisions on tothom s'implica, però també el vessant d'un*

espai de convivència basat en uns valors compartits de respecte, igualtat de justícia social i d'interculturalitat." (E3)

O bé, com explica l'E1, que considera que l'escola democràtica significa la cultura, la visió i l'horitzó de la filosofia d'una escola, tenint present no només la participació sinó també la inclusió. Ho explica de la següent manera:

Per mi, és anar molt més enllà de la norma, per a mi significa la cultura, la visió, l'horitzó, que la gent de lideratge i el projecte educatiu contenen dintre dels seus valors i dintre d'aquests valors no només hi ha la participació, també hi ha la inclusió (...) reorganitzar els processos educatius perquè incloguin tota la infància, i tota la diversitat que hi ha d'infants. (E1)

Objectiu 2. Estratègies per empoderar la veu dels infants a partir del rol dels professionals i els mateixos infants

El segon objectiu es pot dividir en dos apartats, el primer, que tracta sobre quin hauria de ser el rol dels mestres i les estratègies que es poden utilitzar per empoderar la veu dels infants i el segon que ens parlaria del rol que han d'adoptar els mateixos infants per a la predisposició a participar.

Si parlem de la primera dimensió, els experts van definir les estratègies i el rol que havien d'adoptar els docents des de diferents perspectives. L'E3, ens explicava la importància d'adoptar una actitud d'escolta activa i de creure i confiar en el fet que els infants són capaços de participar i d'aportar aspectes rellevants. Però, tenint present que el bagatge dels infants no és el mateix que la dels adults i que aquest els han de guiar tal com es mostra a la següent afirmació:

Llavors l'adult, el rol de l'adult ha de ser d'escolta, però ha de ser d'enriquiment i donar possibilitat que potser no li venien al cap a l'infant. Per tant, té un rol d'afavoridor d'obrir el ventall de possibilitats que els xiquets poden arribar a percebre davant una situació donada. (E3)

El segon entrevistat (E2), tenia un altre enfocament sobre l'actitud que ha d'adoptar el mestre que acompanya els infants i és una actitud de voler jugar amb ells. Explica, que els infants necessiten estar en el seu món, la seva realitat i són els mestres que han d'endinsar-se en aquest i no pas al revés, com diu ell "Aprender a escuchar al niño en código niño, si lo escuchas en código adulto es como si no lo escuchases". Si jugues amb ells, a través del teatre, del ball, de la pintura, fent qualsevol joc, trobaràs la realitat de l'infant i és des d'allà que et podràs comunicar amb ell. Ho relaciona amb una situació per la qual va passar, quan un Ajuntament d'Astúries els va demanar a l'associació que els ajudessin a trobar què era allò que els infants del poble volien canviar o millorar. Van fer un consell i els va preguntar als infants què volien canviar, una nena va dir: "Más aparcamientos para los coches", una altra va dir: "Hay pocas ayudas para las casas". Ell els va preguntar què influïa això en ells, i les nenes van contestar que ho necessiten els seus pares. Per tant, va haver de replantejar la direcció

d'aquella assemblea i van començar a jugar tots plegats, no va ser fins aquell moment que no va sortir una problemàtica que sí que els afectava a ells. Ho va acabar resumint amb la següent afirmació:

Si no bajas ahí y te pones a jugar o a buscar los códigos que permitan que funcione tu escucha y que ellos sientan confianza y sientan que aunque estés jugando la cosa va en serio y desde donde estén pueden compartir lo que suena por ahí, por dentro, por su ser, sin necesidad de complacerte como adulto, porque supuestamente tú tienes la respuesta correcta. (E2)

L'E1, va dividir les estratègies en tres grups de més generals a més específics. En primer lloc, deia que per empoderar la veu dels infants el primer pas té a veure amb el lideratge, ja que ha d'haver-hi una visió democràtica del centre, una intenció posada des del projecte educatiu i que estigui alineada amb aquest propòsit, i en els valors participatius i democràtics. En un segon lloc, apareixeria la cultura d'aula, és a dir, els mestres tenen el poder de regular les relacions entre els infants per tal que es respectin i s'acceptin les diferents maneres de fer i ser de cada un d'ells. Segons el seu criteri és important cuidar el clima de benestar a l'aula, perquè els infants se sentin respectats i si se senten així podran participar, ja que no tindran por a fallar. I, en un tercer lloc, s'haurien d'establir els diferents mecanismes d'expressió, comunicació i participació, de tal manera que siguin diversos i inclusius: *“Si només tenim un sol mecanisme, imagina't els delegats, un únic mecanisme. Qui participarà?, doncs sempre els mateixos. (...) Segurament aquelles veus que ja estan més que escoltades. Què passa amb aquelles veus que no hem escoltat?” (E1)*

La segona dimensió, el rol que han d'adoptar els mateixos infants, els tres entrevistats, l'E1, l'E2 i l'E3, coincideixen que es relacionen molt amb el rol que adopta el mestre. Consideren que si primerament no existeixen uns canvis i uns mecanismes que fomentin la participació, ells no empoderaran les seves veus i no tindran confiança per participar. Com afegeix l'E2, els infants impregnen aquelles essències que formen els mestres, si ells no són flexibles ni dinàmics no es pot esperar que un infant ho sigui:

Y como vivimos medio programados y con miedo, y no tenemos una experiencia, una historia personal de prácticas participativas, ni nos enseñaron así en la escuela, ni tampoco en la universidad. Es difícil liberarse y decir: “¡guau!, ¿qué hay al otro lado?” Cuidado, que igual estás tú mismo. E igual te descubres cuando no está todo lleno de cosas, de ruido, de consumo, de productos, de mercancías, de gente que te diga lo que tú tienes que hacer y por dónde ir y qué vestir, qué poner, qué te tiene que gustar, todas esas cosas. Y claro, ¿cómo vas a enseñarle eso a un niño si tú no lo practicas? (E2)

Finalment, un altre concepte que introdueix l'E3, és el de la voluntat. Explica, que és molt important la voluntat de l'infant a participar, la importància de veure la participació com una filosofia en comptes de ser una acció més. Transportar aquesta filosofia a casa, parla de coordinar la intenció que té l'escola d'empoderar a l'infant amb l'empoderament que es pugui realitzar a casa també.

Objectiu 3. Reptes i beneficis de la participació dels infants dins de la comunitat educativa

El tercer i últim objectiu, queda dividit en dues parts, la primera, que tracta sobre els reptes que ha de superar una comunitat educativa per tal d'introduir la participació dels infants i la segona que ens parla dels beneficis que això genera tant als mestres com als mateixos infants.

Fent referència a la primera dimensió, els tres experts, l'E1, l'E2 i l'E3, deien que un dels reptes bàsics que patia la comunitat educativa a l'hora d'introduir la participació era la coneixença. És a dir, consideren que és imprescindible abans d'introduir la participació en les aules, que com a comunitat es defineixi ben bé què és el que entenen per aquest concepte per poder anar tots a una amb aquells valors, metodologies, processos que considerin introduir. I afegien que no només depenia dels mestres, l'equip directiu i els infants, sinó també de les famílies.

Un segon repte en el qual han coincidit l'E1 i l'E2, és la formació de les mestres, la importància del fet que els nois i noies surtin preparats de la universitat per poder generar i construir entorns saludables, segurs i alhora inclusius. Tot i això, l'E2 considera que si les mestres tenen ganes de fomentar la participació i no estan sensibilitzades amb la temàtica, però tenen ganes, hi ha programes, cursos i formació després de la universitat que les pot servir per aprendre. Ho explica de la següent manera:

Da igual que cambien las leyes y propongan muchos aprendizajes por proyectos y hablar de competencias o hablar de lo que quieras. Si en la universidad nadie toca nada y se sigue enseñando como siempre, entonces después te llevas toda tu vida aprendiendo de otra forma. (E2)

Un tercer repte que deixa veure l'E1, són les estructures de poder i jeràrquiques de l'escola. És un repte canviar l'estructura bàsica d'una escola per reconstruir-la en una de nova, cosa que no és comú en moltes escoles. Per això, l'E1, suggereix que l'escola no ho pot fer sola i ha de buscar fora per tenir les eines suficients per abordar un repte tan gran com és la reconstrucció dels òrgans de poder. L'E1, fa la següent aportació:

L'escola no pot construir tota sola, entorns segurs, saludables i participatius a les comunitats. L'escola necessita altres agents de l'entorn que tinguin una mirada democràtica de la infància i dels processos. Necessita juntament que impliquin a la comunitat a les decisions. (E1)

La segona dimensió d'aquest objectiu, tracta sobre els beneficis que aporta la participació dels infants dins de la comunitat educativa. Es van dividir els beneficis en tres parts, els que aportaven als infants, els que aportaven als professionals i el que aportaven a la comunitat. Pel que fa als infants, els beneficis en els quals coincidien els tres entrevistats, l'E1, l'E2 i l'E3, eren el desenvolupament de l'escolta activa, la comunicació, una millora d'autoestima, de tolerància a la diversitat, l'estimulació de la creativitat i la imaginació. També, augmentar el seu coneixement, estimular els processos de raonament i d'argumentació. A més d'aquest factor més individual, també afavoreix les relacions entre

els infants, fomenta l'empatia i el companyerisme. Com bé explica l'E2, en una de les seves conferències va proposar als oients dir un benefici que aportes la participació en els infants i van poder extreure seixanta-cinc respostes.

Els beneficis que aporta als docents, segons l'E1 i l'E2, coincidien que produïa benestar emocional. Expliquen que quan un mestre fa bé la seva feina i ho fa amb ganes, i aconsegueix que els infants siguin feliços i aprenguin, això produeix un benestar tant ambiental com personal. L'E2, explica la seva pròpia vivència, afirmant-nos que per ell és satisfactori pensar en el que passarà cada cop que estigui amb infants, això el fa anar amb ganes a la seva trobada:

A mí lo primero que me aporta el que mis alumnos y alumnas sean participativos y creativos es que me hacen ir cada día con ganas a su encuentro. Porque... ¿qué va a pasar hoy? Tengo tantas ganas de saberlo y no me aburro y se me pasa el tiempo volando. Y eso es tan saludable en un trabajo. Ya que estás ahí tantas horas, puedas disfrutar y salir con la sensación de hoy he descubierto o he aprendido cosas nuevas. (E2)

Una mica per la mateixa línia, segons l'E1 i l'E3, els beneficis del mestre sobretot són beneficis ètics, i de coneixement. Quan s'educa als infants per tal que participin i aportin els seus coneixements sense límits, els docents aprenen d'ells tant o més com els infants dels adults:

I pels docents també, moltes vegades els docents enriqueix, però moltes vegades escoltar els xiquets enriqueix també els docents, perquè són molts cervells pensant a l'hora i tenen idees pròpies, des del nostre adultcentrisme que moltes vegades no podem evitar, moltes vegades doncs no se'ns ocorrerien i també el fet d'estar receptius d'allò que diuen és una forma d'enriquir. (E3)

En últim lloc, sobre els beneficis que aporta a la comunitat, parlen d'una motivació conjunta, ja que s'ha establert un objectiu conjunt i quan et marques reptes amb tota una comunitat, t'esforces més i els infants i els professionals agafen més consciència de treball en equip. A més, dels beneficis emocionals que ja s'han parlat anteriorment, aquests es magnifiquen i passen a ser de tota la comunitat.

Discussió

Després d'exposar els resultats, podem considerar que la introducció de la participació dels infants a la comunitat educativa és molt complexa. En primer lloc, la coneixença dels conceptes de les mestres sobre participació infantil és força encertat, tot i que és un concepte que no el tenen molt present ni integrat dins l'escola i a l'aula. En segon lloc, es pot dir que per introduir la participació en la comunitat educativa, a més de replantejar el rol que han d'adoptar els mestres i els infants, ha d'haver-hi un canvi de mentalitat i de filosofia amb tots els membres de la comunitat educativa. En tercer i últim lloc, s'ha pogut veure la quantitat de reptes que apareixen per tal que hi hagi participació

en les aules, però els resultats també han demostrat que val la pena assolir aquests reptes, ja que la participació dels infants aporta molts beneficis als infants, als mestres i a la comunitat educativa en general.

Tenint en compte els resultats del primer objectiu, fent referència al primer concepte “participació dels infants”, les definicions de la majoria de les mestres i les que van aportar els experts, es pot veure que consideren la participació com una manera de treballar conjuntament amb els infants, de tal manera que ells estan involucrats, se’ls escolta i poden prendre decisions sobre el dia a dia a l’escola. Aquesta definició encaixa amb el que deia Hart (1993), que considera que la participació és la capacitat d’expressar decisions reconegudes per l’entorn social i que ens afecten directament i a la comunitat de la qual formem part. Però, només una de les mestres enquestades va definir-ho com un dret que tenen els infants, cosa que concorda amb la definició que ens dona Palacio (2021), què, de la mateixa manera, defineix aquest concepte com el dret que tenen les persones que reflecteix l’acció que prenen per definir, construir, executar i debatre sobre la presa de decisions. I el que diu La Convenció dels Drets dels Infants (1989), sobre el dret d’expressar la seva opinió i que aquesta sigui tinguda en compte.

Si ens fixem en els dos següents conceptes estudiats, l’adultcentrisme i el paternalisme, la majoria de les mestres enquestades sí que coneixen el significat de les paraules, tot i que no consideraven que tenir aquestes creences afecti d’alguna manera al grau de participació dels infants. Aspecte amb el qual Moranta (2020) no hi està d’acord, ella explica que l’adultcentrisme és una manera de justificar la falta de valor que se li dona a la veu de l’infant. A més, ens diu que és una discriminació cap als infants que recolza la creença que la maduresa, la saviesa i el bon criteri està lligat amb l’edat de la persona, i això fa que s’estableixi una jerarquia on es posa al capdamunt als adults i a sota del tot als infants més petits. En els resultats es pot veure com l’E1, feia una analogia semblant amb una escala, on col·loca els adults homes-blancs-heterosexuals a dalt de l’escala i els infants a baix de tot.

L’últim concepte, que és l’escola democràtica, els resultats ens mostren que el 52,9% (N=9) de les mestres i els tres experts entrevistats coincidien en definir l’escola democràtica com una forma de viure, una filosofia que trenca amb les estructures jeràrquiques d’una escola. Si recuperem el que van dir Feu et al. (2016), veurem que és semblant el que exposaven les mestres, amb alguns matisos. Ell deia que quan es parla d’una escola democràtica, ens referim a una forma de viure, de conviure, d’acollir i respectar als altres. Un espai on comunicar-se, expressar-se, compartir i participar. En els resultats podem veure també que l’E1, afegeix que a més de veure l’escola democràtica com l’èxit de la participació, també significava l’èxit de la inclusió. Com bé ens puntualitza Collet (2017) quan diu que l’escola democràtica és un espai per reduir les desigualtats i donar les mateixes oportunitats a tothom.

Fent referència al segon objectiu, si ens fixem en el primer aspecte què és el rol i les estratègies que han d'adoptar els professionals, podem veure que des de la teoria i des de la mostra es focalitza en una mirada molt diferent. Biesta i Boqué (2018) consideren que el primer pas és comprendre quin és el significat pur de participació dels infants i què és el que comporta, cosa que cap de les entrevistes realitzades va focalitzar. Tot i això, l'E3, va dir que era important tenir una escolta activa cap als infants sense oblidar el bagatge que tenien els adults. L'E1, en canvi, va explicar que per ell el primer pas és que des de l'escola hi hagi un convenciment conjunt dels valors democràtics i inclusivius que volen transmetre i que aquest fet es reflecteixi a l'aula de tal manera que es creés un clima càlid, per tal que els infants participessin. Aquesta idea concorda amb el que expliquen Boqué et al. (2019), ja que consideren que s'ha de tenir la convicció de la importància de la veu dels infants, i amb la idea de Llena et al. (2018), perquè diuen que si no existeix aquest ambient càlid, l'infant no es trobarà segur i no podrà participar. El tercer pas de l'E1, fa referència a crear mecanismes inclusivius i cap dels autors referenciats expressa explícitament la importància d'oferir diferents estratègies per tal que tots els infants participin. Tot i que Castro (2021) afirma que tots els infants necessiten sentir que es respecta i es té present totes les seves idees. L'aportació tan interessant que explica l'E2, sobre la importància de baixar a la realitat dels infants, jugar amb ells per tal que se sentin còmodes per expressar les seves idees i pensaments, no queda justificada teòricament pels autors referenciats en l'estudi, tot i que sigui una reflexió interessant, ja que la millor manera d'apropar-se i entendre com és un infant és entrant en el seu món. Els adults no poden esperar sempre que els infants entrin a la seva realitat, sinó que ells també hauran d'entrar a la realitat dels més petits si volen escoltar-los i entendre'ls.

Si parlem del rol dels infants, els experts entrevistats coincideixen que l'actitud que adopten aquests, dependrà de les estratègies que introdueixin els mestres o professionals. Cosa que directament no expressen els autors referenciats, però sí que ho deixen entreveure, com Castro (2021) que diu que l'infant ha d'expressar el que sent, el que pensa, a través de les taules rodones, de la rotllana, aquests poden començar en aquest procés de comunicar-se i participar. Si aquestes dinàmiques no es proporcionen pels docents, no es podran arribar a fer taules rodones o rotllanes. Finalment, l'E3 afegeix la paraula voluntat a la conducta de l'infant, cosa que fa referència a una actitud constant que han de sentir aquests per participar, Llena et al. (2018), en canvi, ho defineixen com la màxima implicació a aquesta actitud que ha de tenir els nens i nenes per tal de participar i sentir-se part de l'escola i la comunitat educativa.

Finalment, si ens fixem en els resultats del tercer objectiu, i ens focalitzem en la primera dimensió que és els reptes, els tres entrevistats coincideixen que el primer gran repte és la coneixença de la temàtica i donar importància a aquesta. Fet que dona suport allò que diuen Boqué et al. (2019), ja que pensen que hi ha una falta de valorització d'aquest vessant perquè no tots els professionals comprenen la gran importància d'empoderar la veu dels infants. El segon repte que consideren l'E1 i

l'E2 és la formació del professorat la importància que les i els mestres estiguin preparats un cop acabat el grau per poder generar i construir entorns saludables, participatius i inclusius. Boqué et al. (2019), coincideixen plenament amb aquest repte, opinen que hi ha una falta de formació dels mestres en la participació infantil, ells consideren que es requereix una certa sensibilització, paciència i saber com dinamitzar les sessions. Una aportació dels entrevistats que resulta molt interessant, no està fomentada pels autors referenciats, aquesta és la idea del canvi de les estructures de poder, la jerarquia de l'escola ha de canviar i invertir-se. Aquesta idea és interessant, però s'hauria de portar a la pràctica per evidenciar que és efectiva i podria funcionar plenament. Canviar les estructures de poder en una societat és molt difícil, ja que estan arrelades a les ments de les persones.

Fent referència als beneficis que aporta la participació en les escoles, els tres entrevistats coincideixen que n'hi ha moltíssims, des de millorar l'escolta activa i la comunicació, a ser més respectuosos amb la diversitat, passant per l'estimulació de la imaginació i el raonament. Si ens fixem en el que diuen Agud et al. (2018) ens adonem que té la mateixa opinió, diu que el màxim beneficiari és el mateix infant, ja que es crea judicis propis, respectant als altres i a la diversitat. Pel que fa als beneficis dels docents, en els resultats es mostra una mateixa idea que és l'ètica, el benestar dels professionals per saber que estan acompanyant als infants i que aquests són feliços. García et al. (2021), a aquesta afirmació afegeixen que la participació dels infants ajuda als mestres a comprendre amb més èxit els pensaments dels infants, a apropar-se més a la seva realitat i als seus interessos. I, si parlem dels beneficis de la comunitat educativa en general, tan entrevistats com els autors referenciats expressen una mateixa idea explicada des de dues perspectives, els entrevistats ho defineixen com compartir i lluitar per un objectiu comú i Biesta i Boqué (2018), ho defineixen com que als membres de la comunitat els ajuda a ser i no només a estar a l'escola.

Per tant, podem dir que els resultats i els autors referenciats en l'estudi, coincideixen en moltes de les idees que s'han volgut estudiar, tot i que algunes estan focalitzades des d'una perspectiva diferent. La realitat s'ajusta bastant a la teoria.

Limitacions i conclusió

Abans de concloure aquest treball, primer es volen exposar les limitacions que s'han hagut de superar per afrontar la finalització de la recerca. En el cas d'aquest estudi el repte més significatiu que ha aparegut ha estat la reciprocitat i el temps. La part més teòrica d'un estudi, depèn exclusivament dels qui realitzen aquest mateix estudi de recerca, de llegir, d'emprar temps i dedicació. En canvi, la part més pràctica, l'estudi de camp, no depèn exclusivament de les ganes i de la intencionalitat dels membres que duen a terme l'estudi, sinó que depèn dels participants de la mostra.

En el cas d'aquest treball, hi ha hagut poca reciprocitat per part dels possibles participants. Es van enviar més de quinze correus electrònics a diferents escoles, on en el seu projecte educatiu estava reflectit la participació dels infants, amb la intencionalitat de descobrir com afrontaven el repte i si realment aconseguien que hi hagués participació. D'aquestes quinze escoles només en van contestar tres, una per negar la seva participació i dues altres per confirmar-la, amb l'inconvenient que una d'aquestes dues que va acceptar va allargar tant el moment de trobada que va impossibilitar que les seves aportacions es mostressin en l'estudi.

La intenció de la mostra era realitzar com a mínim entrevistes amb tres experts i tres membres d'escoles participatives, s'ha pogut entrevistar a dos experts i a un membre d'una escola participativa i estem molt agraïts de la col·laboració d'aquests membres i les disset mestres que van participar en el qüestionari. Hi ha una satisfacció del treball i de l'esforç emprat en l'estudi. Tot i això, si hi hagués hagut més temps per indagar una mica o conèixer altres possibles participants, la mostra hauria sigut més extensa i, per tant, els resultats més contrastats.

Per continuar amb l'estudi i la investigació sobre què comporta introduir la participació dels infants a l'escola, es podria analitzar el paper de les famílies. És una perspectiva que en un inici no es va valorar, cosa que hem descobert que juguen un paper important per introduir cent per cent la participació en l'escola. L'estudi està més focalitzat en el que es genera i el que canvia dins de l'escola pel que fa als professionals i els mestres, però si l'objectiu és aconseguir una escola democràtica, les famílies han de participar i tenir-les presents en aquest procés.

Per poder concloure aquest treball, es pot dir que aquest estudi serveix per deixar de manifest la gran complexitat que existeix darrere de la idea de voler introduir la participació dels infants dins d'una comunitat educativa. No només és una idea innovadora que pot encaixar en un projecte educatiu, sinó que és una filosofia de vida, una cultura on s'ha de canviar la mentalitat dels adults i els infants, on apareixeran reptes pels mestres, pels infants i per tots els membres de la comunitat. Però que si se superen, proporcionaran molts beneficis tant als infants com, els mestres, com a tota la comunitat educativa que haurà valgut la pena l'esforç i la dedicació. Per tant, podria ser interessant que si hi hagués una escola disposada a introduir la participació dels infants, es pogués llegir aquest estudi per saber tot allò amb el que s'haurà d'enfrontar.

Referències bibliogràfiques

- Agud, I., Urrea-Monclús, A., Sánchez Martí, A., i Novella, A.N. (2018). *Participación infantil en los centros escolares. Guías de educación en derechos y ciudadanía global*. Unicef Comité Español.
https://www.researchgate.net/publication/325721998_Participacion_infantil_en_los_centros_escolares_Guias_de_educacion_en_derechos_y_ciudadania_global_en_UNICEF_Comite_Espanol
- Alemanya, M. (2017). Paternalismo = Paternalism. EUNOMÍA. *Revista En Cultura De La Legalidad*, (12), 199-209. <https://e-revistas.uc3m.es/index.php/EUNOM/article/view/3652>
- Altimir, D. (2012). *Com escoltar els infants?*. Associació de Mestres Rosa Sensat.
- Alves, S. M. C., i Barbosa, M. R. B. (2020). Democratic school management: directive dimension to significant educational processes. *Research, Society and Development*, 9(4).
<https://doi.org/10.33448/rsd-v9i4.2985>
- Bergadà, N. (8 de maig de 2021). L'escola que somio, l'escola que vull. Nati Bergadà.
<https://natibergada.cat/escola-que-somio-escola-que-vull/>
- Biesta, G., i Boqué, M.C. (2018). ¿Qué tienen que ver las emociones con la participación en la escuela?. *Participación educativa: Revista del consejo escolar del estado*, 5(8), 29-41.
https://redined.educacion.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/178705/Biesta_Emociones_Participacion.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Boqué i Torremorell, M.C., Alguacil de Nicolàs, M., Garcia Raga, L. i Pañelles Valls, M. (2019). *Guía de participación infantil. Juntas de infancia y adolescencia: constitución y dinamización*. Editorial Octaedro, S.L.
- Castro Zubizarreta, A. (2021). La participación de los niños y niñas en el marco de la educación infantil: algunas coordenadas para su práctica efectiva. *Revista del IICE* (49), 43-58.
https://www.researchgate.net/publication/353917059_La_participacion_de_los_ninos_y_ninas_en_el_marco_de_la_educacion_infantil_algunas_coordenadas_para_su_practica_efectiva/link/61190f141e95fe241ad23365/download
- Collet Sabé, J. (2017). Escoles democràtiques en comú: primeres notes per produir escoles democràtiques a partir de pràctiques comunitzants. *Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials Aplicades* 6(2). 32-54.
<https://raco.cat/index.php/PiTS/article/view/410621/505565>

- Convención sobre los derechos del niño. Article 12. 20 de novembre de 1989.
<https://www.un.org/es/events/childrenday/pdf/derechos.pdf>
- Convención sobre los derechos del niño. Article 13. 20 de novembre de 1989.
<https://www.un.org/es/events/childrenday/pdf/derechos.pdf>
- Cummins Ontario, J. (1989). Empowering minority students: an analysis of the bilingual education debate. *Estudios fronterizos* (18-19), 15-35.
<http://148.231.55.94/ojs/index.php/ref/article/view/441>
- Feu, J., Simó Gil, N., Serra Salamé, C. i Canimas Brugué, J. (2016). Dimensiones, características e indicadores para una escuela democrática. *Estudios Pedagógicos XLII* (3), 449-465.
https://www.researchgate.net/publication/313258972_Dimensiones_caracteristicas_e_indicador_es_para_una_escuela_democratica
- García Raga, L., Boqué Torremorell, M.C. i Alguacil Nicolás, M. (2021). La dirección escolar ante la participación del alumnado. *Educatio Siglo XXI*, 39(2), 345-370.
<https://doi.org/10.6018/educatio.410081>
- Hart, R. (1993). La participación de los niños: de la participación simbólica a la participación auténtica. *Ensayos Innocenti*, (4), 3-46
https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/ie_participation_spa.pdf
- Lay-Lisboa, S. i Montañes Serrano, M. (2018). De la participación adultocéntrica a la disidente: La otra participación infantil. *Psicoperspectiva*, 17(2), 55-66.
https://www.scielo.cl/scielo.php?pid=S0718-69242018000200055&script=sci_arttext#aff
- Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. Art. 19. Setembre de 2009 (Generalitat de Catalunya).
https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/normativa/normativa-educacio/lec_12_2009.pdf
- Llena Berñe, A., Novella Cámara, A., Tonucci, F., Gaitán Muñoz, M., Liebel, M., Johnson, V., Trilla Bernet, J., Ayuste González, A., Comas Vilaseca, S., Costa, M., Escardíbul Tejeira, S., Gallinat Piró, O., Cortada Pomés, A., Gibert Feixas, M., Vidal Gimbert, P., Arnal Carrillo, J., Noguera Pigem, E., Francisco Grau, A., Pascual Poch, L.,... (2018). *Impulsar la participación infantil: Los consejos de infancia y adolescencia*. GRAÓ.
- Novella Cámara, A.M. i Llena Berñe, A. (2018). *Impulso de la participación de la infancia en los servicios y proyectos municipales*. Ajuntament de Barcelona.
<https://ajuntament.barcelona.cat/dretsocials/sites/default/files/arxiu-documents/impulso-participacion-infancia-servicios-proyectos-municipales.pdf>

- Moranta Palmer, M. (2020). L'adultocentrisme com a forma de discriminació de les joventuts. *Anuari de la Joventut de les Illes Balears*, (3), 214-231. http://ibdigital.uib.es/greenstone/sites/localsite/collect/anuariJoventut/index/assoc/2020_anuari_jove/ntut_p21.dir/2020_anuari_joventut_p213.pdf
- Palacio Guitérrez, V. (2021). *La participación infantil generada desde la práctica pedagógica de las docentes del grado pre-jardín de la fundación Ximena Rico Llano: Como oportunidad para el desarrollo de las competencias ciudadanas*. Unilasallista Corporación Universitaria. <http://repository.unilasallista.edu.co/dspace/bitstream/10567/3097/1/20172156.pdf>
- Palos, J. (maig de 2018). L'escola és una comunitat d'aprenentatge que educa de forma global. *Senderi*. <https://www.senderi.org/cat/articles/126/lescola-es-una-comunitat-daprenentatge-que-educa-d-e-forma-global>
- Serrano Arenas, D., Soto Espinosa, Y., Arcos Miranda, E. i Jarquín Sánchez, E. (2018). La Participación Infantil: La Llave para la Construcción de Ambientes Creativos en la Escuela. *Revista Internacional de Educación para la Justicia Social*, 7 (2), 77-91. <https://revistas.uam.es/riejs/article/view/10306/10400>
- Tonucci, F. (3 de gener de 2017). La voz de los niños y las niñas enriquece la democracia. *Universitat de Barcelona*. https://www.ub.edu/web/ub/es/menu_eines/noticies/2016/12/039.html
- Trujillo Vanegas, C., Sierra Barón, W. i Rincón Perdomo, J. (2021). Educación y atención a la primera infancia: concepción y síntesis histórica. *Revista boletín redipe*, 10(3), 159-176. <https://revista.redipe.org/index.php/1/article/view/1226>

Annex 1. Consentiment informat

Consentiment informat enquesta

Consideracions ètiques

Manteniment de l'anonimat: Accepto i entenc que les dades que s'obtinguin de l'estudi seran utilitzades amb finalitats científiques, i que les meves dades personals seran mantingudes en tot moment en l'anonimat.

Consentiment Informat: He rebut informació sobre el motiu pel qual se'm demana que participi de manera voluntària en aquesta recerca així com de l'ús de les meves dades segons el Reglament General de Protecció de Dades, la Llei Orgànica 3/2018, de 5 de desembre (LOPDGDD). Tenint en compte això, ATORGO el meu CONSENTIMENT a la recollida de dades mitjançant aquest qüestionari. Conec els meus drets a retirar la informació quan ho desitgi, amb l'única obligació d'informar la meva decisió a l'investigador responsable de l'estudi, a través de martadv2@blanquerna.url.edu.

La participació en l'enquesta és voluntària i anònima. Dona vostè el consentiment per què li fem l'enquesta?

Sí

No

Consentiment informat entrevista

INFORMACIÓ DEL TREBALL

L'alumne Marta Díaz Villalvilla, major d'edat, amb DNI 79274481J, actuant en nom i interès propi, declara que està cursant la matèria de Treball de fi de Grau -TFG- del Grau en Educació Infantil de la Universitat Ramon Llull – Blanquerna, sota la coordinació de la professora Paula Mayoral i que està en procés de recollida de dades.

Això implica fer ús de diferents instruments de recerca com els següents: entrevistes, observacions, qüestionaris i/o focus grup.

L'objectiu és obtenir dades del context pràctic i dels professionals i actors que hi participen per tal de portar a terme els objectius plantejats en el treball.

En el context d'aquesta recerca li demanem la seva col·laboració ja que vostè compleix els criteris d'inclusió. Aquesta col·laboració implica participar d'una d'aquestes activitats: d'una entrevista/observació/qüestionari/focus grup que serà enregistrada per àudio o vídeo i les dades que s'obtinguin de la seva participació no s'utilitzaran amb cap altra finalitat que no sigui la de l'àmbit educatiu del treball que s'està portant a terme.

CONSENTIMENT INFORMAT

Jo, _____ (Nom i cognoms), major d'edat,
amb DNI _____ (Número de DNI), actuant en nom i interès propi,

DECLARO QUE

He rebut informació sobre el motiu pel qual se'm demana que participi de manera voluntària en aquesta recerca així com de l'ús de les meves dades segons el Reglament General de Protecció de Dades, la Llei Orgànica 3/2018, de 5 de desembre (LOPDGDD).

La meva col·laboració en el treball és totalment voluntària i tinc dret a retirar-me del mateix en qualsevol moment, revocant el present consentiment, sense que aquesta retirada pugui influir negativament en la meva persona. En cas de retirada, tinc dret a que les meves dades siguin cancel·lades del fitxer de l'estudi.

Per tot això, DONO EL MEU CONSENTIMENT A:

1. Participar en aquesta recerca.
2. Que l'alumne/a que fa l'entrevista/observació/qüestionari/focus grup pugui gestionar les meves dades personals i difondre la informació que el treball generi, sempre en l'àmbit estricte de la matèria de TFG. Es garanteix que es preservarà en tot moment la meva identitat, amb garanties establertes en el Reglament General de Protecció de Dades, la Llei Orgànica 3/2018, de 5 de desembre (LOPDGDD).
3. Que l'alumne conservi tots els registres efectuats sobre la meva persona en suport electrònic, amb les garanties i els terminis previstos, com a màxim un període de dotze mesos.

A _____ (ciutat), el _____ (dia/mes/any)

(Firma del participant)

Annex 2. Qüestionari a mestres

1. Indica la teva edat
  - a. Entre 20 i 29 anys
  - b. Entre 30 i 39 anys
  - c. Entre 40 i 49 anys
  - a. Entre 50 i 59 anys
  - b. Més de 60 anys
2. Anomena l'escola en la qual treballes actualment
(resposta oberta)
3. Indica el càrrec que ocupes dins l'escola.
(resposta oberta)
4. Què significa per tu el concepte de "participació dels infants"?
(pregunta oberta)
5. Coneixes l'escala de participació dels infants que va dissenyar Roger Hart?
  - a. Sí
  - b. No
  - c. Altres
6. Quina de les següents definicions creus que encaixa millor amb la metodologia que se segueix a l'escola on estàs treballant?
  - a. Les propostes sorgeixen de les mestres a través d'activitats dirigides, sense tenir en compte l'opinió dels infants.
  - b. A l'hora de fer una proposta només es té en compte l'opinió dels infants si encaixa amb el que prèviament s'ha planificat.
  - c. Les propostes educatives sorgeixen dels docents tenint en compte les opinions dels infants, fent modificacions pertinents si fòs necessari.
  - d. A l'hora de fer una proposta educativa hi ha un consens entre les demandes dels infants i els interessos dels docents.
  - e. La programació és flexible, el fil conductor de les propostes sorgeix de la iniciativa dels infants.
7. En quina mesura consideres que a la teva escola fomenta la "participació dels infants"?
molt- a gens
8. En quina mesura consideres que tú com a mestra fomentes la participació dels infants dins l'aula?

molt- a gens

9. Consideres que hi ha d'haver la implicació de tota la comunitat educativa per tal que hi hagi participació per part dels infants? (docents, famílies, serveis educatius...)
- Tots els agents han d'estar implicats
  - Només els docents
  - La direcció i els docents
  - Les famílies, la direcció i els docents
  - Altres
10. Saps què signifiquen els conceptes d'adultcentrisme i de paternalisme?
- Sé que significa adultcentrisme
  - Sé que significa paternalisme
  - Sé que signifiquen els dos conceptes
  - No sé què signifiquen cap dels dos conceptes
11. En quina mesura consideres que els dos conceptes anteriors afecten el grau de participació que hi ha dins d'una escola?

Molt a gens

12. Coneixes el concepte d'escola democràtica?
- Sí
  - No
13. Quina diries que és la definició que s'acosta més al concepte "escola democràtica"?
- És una metodologia que consisteix en involucrar a tots els infants activament dins d'una comunitat educativa.
  - És un tipus d'escola que es basa en prendre decisions de forma conjunta, on es poden fer reunions periòdiques per escoltar la veu de tots.
  - És una forma de viure, una filosofia que trenca amb les estructures jeràrquiques de governança d'una escola.
  - És un espai on hi ha introduït de manera exitosa la participació dels infants.

Annex 3. Entrevista a experts sobre participació dels infants

Dades sociodemogràfiques:

1. Quina és la teva experiència professional?
2. Quin és el teu càrrec avui en dia?

Preguntes sobre la temàtica d'estudi:

3. Què significa per tu la participació dels infants?
4. Quins creus que són els factors que intervenen per tal que hi hagi participació dins d'una comunitat educativa?
5. Consideres que l'adultcentrisme i el paternalisme influeixen en el grau de participació que hi ha en una escola?
6. Quin creus que és el rol que han d'adoptar els docents per tal de fomentar l'empoderament de la veu dels infants?
7. Quin és l'actitud que han de tenir els infants per tal d'afavorir la seva participació?
8. Quins creus que són els beneficis d'introduir la participació dels infants pels mateixos infants?
I pels docents?
9. Quines creus que són els reptes que es poden donar a l'hora d'introduir o promoure la participació dels infants?
10. Em podries definir el concepte d'escola democràtica?
11. Consideres que una escola democràtica és l'exemple per excel·lència d'introduir la participació dels infants a l'escola?

Annex 4. Entrevistes a mestres d'escoles amb participació dels infants

Dades sociodemogràfiques:

1. Com es diu l'escola on actualment estàs treballant?
2. Quin és el teu càrrec dins de l'escola?
3. Quants anys portes fent de mestre?

Preguntes sobre la temàtica d'estudi:

4. Creus que la participació dels infants és un fet important dins de la teva escola?
5. Com definiries aquest concepte "participació infantil"?
6. De quina manera participen els infants de 3 a 5 anys dins de la comunitat educativa?
7. Quin és el rol que adopten els mestres per tal de fomentar la participació en l'escola?
8. Quins creus que són els reptes que s'han de superar perquè hi hagi participació a l'escola?
9. Quins beneficis creus que aporta als mestres i a les mestres de l'escola el fet que hi hagi participació dels infants?
10. Quins beneficis consideres que aporta als infants fomentar la seva participació?
11. Coneixes el concepte d'escola democràtica? Me'l podries definir breument?
12. Consideres que a l'escola on actualment estàs treballant es pot considerar o es considera una escola democràtica?